

אסתר מארק

דיווחשבון איש ה-ס.ס. פונקציונר (פקיד) מחנה-הריכוז באושוויץ

הקדמה

המיסמך דלהלן הוא דו"ח סודי של איש ה-ס.ס. הערוך עבור המחלקת הפוליטית. התדפיס במכונת-כתיבה של כתב-היד בשפה הגרמנית בצירוף התרגום הפולני נשלח כניספח לדו"ח המחוזי מס' 6, „על המצב באזורים המערביים“ (אזורים פולניים שסופחו לרייך השלישי) למחלקה המערבית של „משרד העתונות וההסברה“ של נציגות ממשלת פולין הגולה בלונדון (דלגטורה).

המחבר נתן למיסמך את הכותרת: „תיאור מחנה-הריכוז אושוויץ“. הוא כתבו בשלושה חלקים, המופיעים כניספחים. מס' 7 מסומן בשני תאריכים: 10 במאי 1943; 10 ביולי 1943. מס' 8 — בתאריך 12 באוגוסט 1943. מס' 9 — 12 בספטמבר 1943.

תוכן הניספחים מהווים האירועים החשובים ביותר, שהתרחשו במחנה משנת 1940, כלומר מראשית הקמתו עד לחודש אוגוסט 1943. יש בהם מידע על משלוחי המגורשים לאושוויץ: יהודים, צוענים ואסירים אחרים; קורות עינויים, הוצאתם להורג של פליטים; בריחת אסירים. כמרכן ידיעות כלליות על מיספר האסירים, המותתם, תאי-הגאזים והמשרפות.

בניספח מס' 9 מצויינים שמות אנשי ה-ס.ס. שמילאו תפקידים חשובים במחנה, כמרכן תיאור אופיים, מעמדם בדרג הפיקודי ויחסם לאסירים.

מגיתוח תעודה זו מתברר, כי רבים הפושעים הנאציים שעלה בידם לטשטש עקבות ולהימלט מפני המישפט, רבים מהם חיים ברוחה על השבון הארצות שחמסו מקורבנותיהם ובסיוע תומכים הם מצליחים לטשטש את עקבות עברם. לאור המידע המעודכן על המחנה באושוויץ נראת, שלמחבר הדו"ח היתה גישה לתעודות הנהלת המחנה, שבזמן ההוא העביר ידיעות חשובות, המתאמתות כיום ממקורות אחרים, בין היתר: הודאות אסירים.

גרמניה הנאצית השתדלה להסתיר מעין העולם את אשר התרחש במחנה, המובדל מריכוזי אוכלוסיה, שגורשה, בגלל כך, מסביבתו הקרובה. בתעודות הרשמיות השתמש מינהל המחנה במלות-צופן, הידועות רק בחוג מצומצם, התכתובת של המינהל היתה מצויינת במאמרים מוסגרים כגון: „סודי בהחלט“ (Streng-Geheim), „עניין מדיני סודי“ (Geheime-Reichssache) וכדומה. אנשי ס.ס.

ששירתו במקום נאלצו להישבע לשמור סודות המחנה. האסירים, שהנהלת המחנה היתה נעזרת בהם, בנצלה את עבודתם וכישוריהם, היו, מטבע הדברים, עדים לכל המעשים, שבוצעו על ידה — היו אחר זמן-מה של עבודת-עבדים נשלחים לתאי-הגאזים, כמסוכנים, בגלל היותם „יודעיסוד“ (Geheimnisträger), אבל למרות האמצעים והטירור שנקטו בכדי לשמור על הסודות — התגלה „העניין המדיני הסודי“, על-ידי תנועת המחתרת, במידה רבה, כבר בתקופת המלחמה והכיבוש.

אחד התפקידים הראשיים של המחתרת במחנה היה סירוס המתרש מאחורי התיל המזוהמל, המקיף את המחנה ואזעקת דעת הקהל בעולם החופשי אודות הפשעים המבוצעים שם.

התעללויות והנגישות החמורות לא בלמו את פעילותן של קבוצות המחתרת השונות שאספו ידיעות המעידות מה היה המחנה בארשוויץ וכיצד התנהגו אנשי ס.ס. וכן בעלי תפקידים במחנה, שהפכו לחיות.

איסוף ידיעות נעשה, בעיקר, על-ידי אסירים, חברי המחתרת, שעבדו במשרדים שונים של הנהלת המחנה, כגון: המזכירות הראשית (Häftlings Schreibstube), בית-החולים (Häftlings Krankenbau, HKB), בליטה הפוליטית (Politische Abteilung), בבלוק מס' 10, בו בוצעו ניסויים-מדעיים נפשיים באסירים וכדומה.

המודיעים העתיקי כרטיסיות, עלונים משרדיים שונים, הוראות, פקודות, נתונים סטטיסטיים וכדומה.

בין היתר, העבירה אסירה, יהודיה מפולין, ד"ר דורוטה לורסקה-קליין (מבית נולדשיידר-סלאבה) — לפי הוראות ארגון המחתרת — מידע על בלוק מס' 10, היא הראשונה שנתנה תיאור למתרחש באותו בלוק-נשים יחידי במחנה ארשוויץ (Stammlager Auschwitz). רשימותיה הועברו בסוף 1943, על-ידי תאו המחתרת ללונדון, היא הבהירה טיבם של ניסויים אלה, המבוצעים באסירות וציינה את שמות אנשי הס.ס. ועוזריהם שעסקו ב„בריקות הרפואיות“. אחד מתיאוריה פורסם בעתונות המחתרתית.¹

מידע מהליטכה הפוליטית סופק על-ידי האסירה היהודיה רעיה כגן.²

את התוכנית של אושוויץ 2 (בירקנאו) עיבדה עבור המחתרת בארשוויץ, האודיכלית היהודיה מציכיה, ורה פולטינובה, אסירה שעבדה בקומאנזו באוליישוונג.³

¹ Stanisław Kłodzinski: „Dr. Dorota Lerska“. *Przegląd Lekarski*, Nr. 1, 1967, S. 228.

—, „Dorota Lerska: Blok X — w Oświęcimiu“. *Przegląd Lekarski*, Nr. 1, 1965, st. 2-3.

² Raya Kagan: „Die letzten Opfer des Widerstandes“, in: *Zeugnisse und Berichte. Auschwitz*. Herausgegeben von H. G. Adler, Hermann Langhein, Ella Lingens-Reiner. Europ. Verlagsanstalt, Frankfurt a. Main.

³ Relacja Cypory Szapiro-Gutnik, Arch. B. Mark, 1962, S. 280.
Rel. Maszy Rauty-Speter, Arch. B. Mark.

אחר המלחמה מצאו בתוך האדמה, חבוי באפר־האדם, שבתחום הקרמאטוריום (הכיבשן) בבירקנאו, רשימות, יומנים ותעודות אחרות כתובים יידיש או פולנית על־ידי אנשי הוונדר־קומאנדו. אלה מראים, כי אפילו אנשים אלה, שהיו סגורים ומסוגרים ומובדלים בקפדנות מיתר האסירים, אספו, עיבדו וסיפקו מידע לתנועת ההתנגדות המחתרתית שבמחנה.

כבר במחצית הראשונה של שנת 1944 הקיפה רשת המודיעין המחתרתית כמעט את כל התאים החשובים שבחיי המחנה. את הידיעות היתה המחתרת מעבירה למרכז הביון של מעצמות־הברית. בחלקן היו הידיעות מתפרסמות בעיתונות־המחתרת. דרכי ההעברה היו שונות. ברוב המקרים היה מקבלן הוונדר־לעזרת־אסירי־מחנות־הריכוז (פ.ו.א.ק. — PWOK) בקראקוב ומשם, דרך הראדיו, היו מגיעות לממשלת פולין הגולה שבלונדון.

את האמת על אושוויץ הפיצו כמרכן אלה שתצליחו להימלט מהמחנה.⁴ מידע על אושוויץ סיפקו לא רק האסירים ועדה לכך התעודה שלפנינו.

מי היה מחברה? מה שמו? — עד היום לא ידוע. האם היה גרמני? — ואולי נקרא כך, כדי להטעות את שלטונות הנחנה באם, במקרה, תפול התעודה לידיים גרמניות. את מקור התעודה מבהיר מיסמך המצורף אליה והמיועד לעיתונות־המחתרת, אותו אני מצטטת:

...אושוויץ. הפרטים המאקאבריים על מיספר הפולנים, שנרצחו עד היום באושוויץ כלולים בניספחים מס' 7, 8, 9. זהו דין־וחשבון, מעובד על יסוד תעודות, מאת איש ס.ס. עובד מוכירות המחנה.

הנתונים, המופיעים במיסמך זה, אומתו ואושרו ברוב הנקודות.

דין־וחשבון זה הוא מדויק לחלוטין.

הערה: מתברר הדו"ח ממשיך לעבוד איתנו. לכן בפירסום העובדות אין לציין את המקור ואת המיספרים יש קצת לעגל...

כתב־היד המקורי של התעודה נמצא בארכיון המיסטורי של המפלגה (מפלגת הפועלים הפולנית המאוחדת — PZPR) בווארשה.

⁴ ראה: אריך קולקה, "חמש בריחות מאושוויץ והדו"ח", ילקוט מדינות, שנה ב', חוברת ג'.

רִיב־וְחִשְׁבֹן מוֹדֵי מֵאֵת אִישׁ ה'כ"ט. באושוויץ
תִּיאֹר מַחֲנֵה־הֶרִיכוֹז

1. מיספר האסירים הנכחי — 137,000.
2. בשנים 1940, 1941 ו-1942 הגיעה תמותת הפולנים בחורף למוצע יומי של 80—130 אנשים.
3. מקרי המוות נגרמו בעיקר על-ידי התעללויות הקאפו¹ והשווארים, תת-תזונה, מחלות מידבקות (טיפוס ודיזנטריה) שלא גיתנו לרישור בגלל הרמשים והזחמח.
4. מסוף שנת 1942 ובמשך שנת 1943 פחתו מקרי המוות.
5. בשנת 1943 נשלחו במוצע 80% מתאסירים (הפולנים) לדאכאו², מאושהאוזן³ ולמחנות-עבודה בהאמבורג, ברמן, וילהלמסהאפן ועוד.

יְהוּדִים:

עד לספטמבר 1942 הורעלו בגאזים באושוויץ 468,000 יהודים בלתי-רשומים.⁴ מספטמבר 1942 עד יוני 1943 הגיעו לאושוויץ כ-60 אלף יהודים מיוון⁵ (סאלוניקי, אתונה), מסלובקיה⁶, הפרוטקטוראט הצ'כי ומוראביה⁷ — 50 אלף, מהולנד⁸, "בלגיה"⁹ וצרפת¹⁰ — כ-60 אלף, מהונגריה¹¹ — 6,000, מקנט, זינדיץ, סוזה, סלמין¹² והסביבה — 5,000.

מכל האנשים האלה נותרו בחיים כיום רק 2%, 98% נשלחו לתאי-הגאזים, על-פירוב בריאים וצעירים והם נשרפו בעודם חיים-למחצה.

כל משלות, עם הגיעו לאושוויץ, מפורדים בו, מייד, בין גברים לנשים. 98% מהם (בעיקר נשים וילדים) מטענים, בלי סלקציה (בהמוניהם), על משאיות ומעבירים לתאי-הגאזים בבירקנאו.¹³ אחר יסורים איומים (חנק),¹⁴ הנמשכים 10—15 דקות, משליכים את הגויות, מבעד לפתח שבתא, החוצה, ושורפים אותן על המוקד. יש לציין, כי לפני כניסתם לתאי-הגאזים, חייבים הגידונים, "להתקלח".¹⁵ בגלל מחסור בגאז מרעיל — שורפים את האנשים גם בהיותם עדיין בחיים. כעת בנו בבירקנאו 3 משרפות גדולות, המיועדות ל-10,000 אנשים ליום.¹⁶ הפועלות בלי הפסקה ושורפות את הגויות. בפי האוכלוסייה המקומית הן נקראות, "האש הנצחית".

שני האחוזים הנותרים מהמשלוח נשלחים: הנשים למחנה בבירקנאו והגברים למחנות באושוויץ ובבירקנאו.

מחנה-הנשים בבירקנאו הוא המקום המזווע ביותר, שהאדם יכול לתפלות על דעתו ובדמיונו. אין שם מים. אין שם סימן להיגיינה ולו התברחית ביותר, החיוגית, אפילו, לגידול הפרימיטיבי ביותר. פועל-חוץ, כלומר העובד בשדה, אינו יכול להגיע למידה כלשהי של נקיז ותוד זמן קצר הוא גזוע, בגלל היעדר אפשרויות ולו עומות לריפוי אפילו ממחלות הקלות ביותר.

יש לזכור, כי במחנה הגברים בקרבת ראיסקו נמצא כיבשן נוסף,¹⁹ בו שורפים גופותיהם של אלה, שהוצאו להורג בבתי-הסתר בקאטוביץ, במסופע 30 אנשים כל יום. כן יש לציין, כי בחורות, במיוחד חזקות (יחידות), משמשות במחנות-הגברים כחיות-ניסויים. מבצעים בהן הורעה מלאכותית, עיקור²⁰ ברור מאליו, כי אנשים אלה מתים תוך זמן קצר.

לתפקידי שמירה הביאו אוקראינים רבים. כמו-כן התנדבו, כאנשי ת.ס.ס. לאושוויץ, כמה מאות חיילים סלובקיים. האסירים גאלצו כחורף לעבוד בחורף, בלי לבנים, בנעלי עץ, בכפור של 25 מעלות מתחת לאפס. מובן, שרבות היו הגופות הקפואות, שכל יום היו גוררים ממקומות-העבודה.

בימים האחרונים הגיעו מסביבות ראדום, לופלין, שדליץ, משלוחים רבים של פולנים. אותם לא שלחו לתאי-הגזים, אלא, למחנה הגיעם, — בגלל פשעיהם הפוליטיים החמורים — גורו למוות ביער ליד בירקנאו.

מחנה-הצוענים:

בשנת 1943 אספו מכל הארצות הכבושות ומחרייך (גרמניה) כ-10,000 צוענים, העבירו אותם למחנה-הריכוז בבירקנאו, ובלי הבדל גיל העבילו אותם לעבודות-פרך. בלי כל סלקציה מתבצעת וחולכת, זה מיספר ימים, הסתה של הצוענים בגזאים.²¹ אושוויץ, 10 במאי 1943.

מ-20 ביוני מגיעים למחנה באושוויץ (בירקנאו) משלוחים המונים: משלוח אחד — 870 אנשים מגיעה (דרום-צרפת), משלוח אחד — מעל 500 אנשים מברלין. מסאלוניקי — 900 אנשים. שני משלוחים — 1,600 אנשים מבפדין. ומשלוח אחד מסאטוביץ. משלוח — 391 אנשים מלובלין.

80% מהמשלוחים הם יחידים ו-20% — צוענים מיוון ודרום-צרפת. מכל אלה אולי עשרה אחוזים נשארו בחיים במחנה. יתר ה-90% כונו, מיד עם הגיעם, לתארי-גזאים. נשים וילדים, במיוחד, אינם עוברים כלל את המחנה.

מהסמן הזה מגיעים גם כן משלוחים רבים של פולנים (נשים, ילדים ובגיר ערובה). בזמן האחרון אף הם, ברובם, מחוסלים. הפעילו אפילו גיליוטינה.²² החנקתם של הפולנים בגזאים²³ הפכה להיות מעשה יומיומי. רבים מהאסירים, שלמרות הסבל האיום תחזיקו מעמד במשך 3-4 שנים ונשארו בריאים, הורעלו כעת, כנראה אר-זרק בגלל שייכותם לבני-אינטליגנציה. כההליך הסתה בגזאים אין כל הוראות. כל אחד — עליו נוסל תגורל — נגרר מיד לתא.

כל יום מתבצעת סלקציה של החדשים, ותמיד של החדשים. משלוחי הפולנים הגיעו, בעיקר, מסביבות ראדום, לופלין, טארנובוצ', סאנדומיר.

בלילה אור לרביעי ביולי 1943 ברחו מהמחנה 16 אוקראינים,²⁴ כשנשק ותחמושת רבה בידם. אלה אולפו כאן כשומרים על-ידי האונטר-שטורמפייהרר של ת.ס.ס. לנגה.²⁵ כתוצאה מכך אסרו את כל השומרים האוקראינים. הנמלטים ברחו לעבר תלם-גדול ברצותם לחצות את הנהר פשמשח על-מנת להגיע לייערות בסביבת יאבורגה. הונדמרמה מהסביבה הקרובה הגיעה לעיירה סחה, בה פרץ קרב בינה

לבין תבורחים ואוקראינים. ה'נדרמים לא הבחינו בסוף מי ומי בבורחים והקרב התחולל בינם לבין עצמם. רק משהגיעו כוחות-עזרה מקאטוביץ ומיסלוביץ ונוסף להם מיספר נגמ'שים וה'ס.ס. הפעילו את מקלעיהם התלקח קרב רציני. התוצאה — שני אנשי ס.ס. הרוגים, 4 — פצועים קשה, 8 — פצועים קל. מהאוקראינים נפלו 11 ו-5 נלקחו בשבי ואחר עיניים איזמים נרצחו. לאחר מיספר ימים נאסר גם האונטר-שטורמפיהרר לגנז.

לפי הדאזותיהם של אוקראינים אחרים, הנמלטים וחי, בעיקר, קצינים רוסים. מכאן ואילך היו שומרים על האסירים אוקראיני אחד וגרמני אחד. כל השומרים (האוקראינים) פורקו מנשקם. האוקראינים נשארו במאסר למשך ארבעה ימים והפלוגה, ממנה באו הנמלטים, נרצחה ביריות. מיום שישי, התשעה ביולי, תחזירו לאוקראינים את הנשק ותתחמשת, חידשו את אימוניהם הצבאיים במיטוח שבראסקו, אבל ללילה היו לוקחים מהם בחזרה את הנשק.

בפקודת היום מהחמישי ביולי הודיע מפקד המתנה אוברשטורמבאנפיהרר הס, כי בקרב נגד הכנפיות נפלו, בזמן מילוי תפקידם, אנשי ה'ס.ס. שארפיהרר רייניקה ושארפיהרר סטיפן ראטהברגר.

בזמן האחרון רבו מקרי טיפוס-הבטן. בעיקר במחנה הנשים בבירקנאו. לכן הוטל הסגר על הרבה בלוקים. כמובן, שהתולים ואפילו החשודים בלבד בטיפוס מעבירים לתאי-הנאזים. אין כל פלא בכך, נוכח התנאים האיומים השוררים בבירקנאו. חסרים שם מים ולא קיימים תנאים, ולו מינימאליים, לשמירה על הנקיון. גם במחנה הצוענים משתולל טיפוס-הבדורות. המפקד הס²⁶ הוציא על כן פקודה שכל אנשי ה'ס.ס. המשרתים באותו מחנה חייבים להיבדל מיתר אנשי ה'ס.ס. ועם סיום שירותם היומי עליהם להתרחץ ולהיבדק, כאם אינם מוכי-כונים.

אזשוויץ, 10 ביולי 1943.

ניספת מס' 8

הוצאות-להורג המוניות מח"15 ביולי עד ל-9 באוגוסט 1943

פולנים:

אחרי ה-15 ביולי הגיעו משלוחים של בני-ערובת פולנים: אחד מטארנוב, אחד מקראקוב, אחד מלובלין, אחד מראדום ואחד מווארשה. לאזשוויץ תובאו כולם בקרונות-אסירים, כשיריהם ורגליהם רתוקות בשרשראות-ברזל. עם הגיעם חוסלו כולם.

ב-17 ביולי נמלט אסיר מהמחנה. על כך חיסלו 12 פולנים.²⁷ בחרו להוצאה להורג רק את המשכילים, בעיקר: רופאים, עורכי-דין ומנהגדים. אימון, כי באם תבוא בריחה נוספת יחסלו 100 בני-ערובה.

כל שבוע מגיעים 2-3 משלוחים של פולנים. רובם, גברים כנשים, מחוסלים במקום. כל יום מוצאים לזרע גם אסירים, הנמצאים כבר זמן רב במחנה. ב־28 ביולי נתקיים פיגור פולנים מאושוויץ. נלקחו בעיקר קשישים, נשים וילדים, שבעליהן ואבותיהם נפלו במלחמה, גישבו או עצורים במחנות־ריכוז או שחוסלו. בחלקם הועברו לאוורברג ובחלקם ליג.ג.²² מעטים מהם, את הזקנים ביותר שלחו, כנראה, לתאיהגאוזים ואחר־כך שרפים, היות ולא נתקבלה מהם כל ידיעה.

צ'כים:

בזמן זה הגיעו שני משלוחים מצ'כיה. כל אחד מבה 100 גברים. 50% חושמרו מיד, כביכול, בגלל בגידה ויתרם נשארו במחנה אושוויץ. כמדין העבירו לבוכנוואלד שני משלוחים של צ'כים מוותיקי המחנה.

יהודים:

מהחמישה־עשר ביולי עד האחד באוגוסט הגיעו, ממחנות־עבודה שונים בגרמניה, משלוחים בודדים של יהודים. אלה לא נראו כבר כאנשים חיים. היו אלה שלדים, שכתוצאה מעבודת־הפרך, העינויים והת־התזונה, לא יכלו כבר לעמוד על רגליהם. בכוחותיהם הם לא יכלו לעבור את כיכרת־הדרך מהרכבת למשאיות וכבולי עץ הושלכו לתוכן עלי־די אנשי ס.ס. מיד העבירו אותם לחאיי הגאוזים בבירקנאו.

הימים 1, 2 ו־3 באוגוסט נקבעו מטעם מפקדת־המחנה לימי־חיסוי־כללי בכל המחנה, הן של הגברים והן של הנשים. למעשה, חיסוי זה אינו אלא התנקה המונית בגאז. הוציאו את כולם, אפילו את התשושים־למחצה, מבלי להבדיל בין ארי ליהודי. כל אחד, שפרצופו לא נראה לאיש ה'ס.ס., נתפס וגנרר הישר לתוך התא.

בזמן החיסוי חל גירושם של יהודי סוסנוביץ ובגדק. הגיעו 15 רכבות רחוקות יהודים, בערך כ־15,000 אנשים. מלבד זאת, בלילות הלכו משאיות הלון־חומר.²³ למשאיות אחת דחסו 100 אנשים: ילדים, נשים וגברים. אותו מיספר העלו על הפלאטפורמה הצמודה מאחורי כל משאית. לאושוויץ הגיעו במצב לא־אנושי, בשדה פתוח הושלכו מהמשאיות. ילדים נרמסו ברגליים. בלחט־שרכי הקיץ עמדו הנשים הצירעיונות, מתות־למחצה, מוכות עד זוב דם בלי עזרה כלשהי, בלי אף טיפת מים. אין מלים ואין הדמיון האנושי מסוגלים לתאר את עינויי השאול של אנשים אלה, הנכספים למוות שיביא אתו את הגאולה. ילדים חפים מפשע, נשים חולות, העומדות בקושי על רגליהן נדחפים בלי רחמים, מוכים ונבעטים באכזריות.

חורבן־אדם שכזה ובדרך שכזו אינה יודעת ההיסטוריה האנושית. אחר — מלבד הגרמני שהי הינו נושא התרבות הגבוהה ביותר — לא יכול היה להמציא כל זאת. בלי כל כושה מדברים אנשים אלה על הפצצה חסרת־רחמים של צרים, כנסיות ואוצרות־תרבות.

היות והמשפחות לא יכלו למיספר האנשים הגדול — שרפו את הגופות בתעלות פתוחות בשדה ליד בירקנא ובמשך שלושה ימים לא ראו שם דבר, אלא אך־ורק להבות־אש עצומות הפורצות ועולות.

כמו־כן הגיעו משלוחים מצרפת, שחוסלו מיד באותו אופן. בירקנא חוגגת. הגיעה לשיא: תוך יום אחד תורעלו בגאז 30,000 אנשים.²⁰

אזרחיץ, 12 באוגוסט 1943.

ניספה מס' 9

שמות פרשני המחנה

אוברשטורמבאנפיהרר הס'²¹ — מפקד המחנה.
האופטשטורמפיהרר שווארץ²² — הצטיין, במיוחד, בגירוש הפולנים מהכפרים הסמוכים לאזשוויץ. יחסו לפולנים — חוסר־רחמים מוחלט. על חשבונם יש לרשום תוצאות־להורג בהמונים של הפולנים. הוא אחד מאלה ששנאתם לפולנים היא תהומית.

האופטשטורמפיהרר אוימייר²³ — המפקד על ביצוע ההוצאות־להורג בתלייה וביריות.

אונטרשטורמפיהרר סלל²⁴ — אימת המחנה. כשמוזמן לו להתעלל באסיר ולהענישו הוא עושה זאת בלי כל רגש של רחמים, מתוך הישוב מתוכנן וקר, במיוחד, במחנה הנשים.

בסלקציה של היתודים והחנקתם בגאזים — הפעילים ביותר הם:

אוברשארפיהרר שופפה.²⁵

אוברשארפיהרר סטיוויץ.²⁶

האופטשטורמפיהרר מילר.²⁷

המפקחת דרקסל.²⁸

במיוחד, במחנה הנשים, עוללת אשה זאת רעות. לנשים וילדים התייחסה באכזריות קרה ומחושבת. במזג־האוויר הגרוע ביותר, בגשם שוטף או בלחץ השמש הצורב, אילצה אותם לצאת לעבודה יחסים, גלוי־ראש וכדומה.

בקבלת משלוחי הפולנים והצ'כים היו נוכחים האוברשארפיהררים: שופפה וסטיוויץ. שני אלה היו מקבלים, על הרצף, את האנשים המיועדים לגאז, הכבולים עדיין בשלשלאות, בבעיטות בבטן, בהנחתת אלות. היות ולא הסירו כובעיהם בזריזות הנדרשת, לא יישרו שורותיהם ולא ידעו כיצד עליהם להתנהג, כי סרם למדו לדעת את מנהגי המקום וסדריו. גם לנשים התייחסו באותה מידה של אכזריות. ככל שהאשה היתה חולה יותר ותשושה יותר — כן רבתה הנאתם של תליינים אלה, בהפליאם את מכותיה וברומסם אותה ברגליהם.

אחת המפלצות השטניות ביותר במחנה הנשים במירקנאו היתה המפקחת הראשית מאנדל.³⁷ אשה זו הגיעה לדרגת סאדיום כזה שקשה לה, לאדם, להעלות בדעתו. כבר במחנה־הריכוז בראונסבריקן שימשה מפקחת הבלוק הקרוי „בלוק־העונשין“. עד מוות היתה מרעיבה נשים מבוגרות וצעירות; לעתים מזומנות היתה ממציאה עונשים חמורים ביותר ובקור־רוח ידעה להתבונן כיצד קורבנות מהלומותיה ועינוייה מתפתלים וגופלים מתים. העונש, שהיתה מטילה כרגיל, היה — עשרים וחמש מלקות. במחנה מירקנאו נתמנתה מפקחת ראשית וכאן מצאה את המקום המתאים לשלוח כל רסן. בהנאה גלויה מחפשת היא אנשים לשולחם לתאר הגאווים או להענישם. העונשים היו מוטלים תמיד ללא כל סיבה, אלא אד־דורק, שכאילו האסיר לא עבד מהר בנכחותה או בגלל סיבות פשוטות כלשהן.

מובדלת לחלוטין ומיוחדת במחנה אושוויץ היא המחלקה הפוליטית. מנהלתה הוא אונטרשטורמפיהרר גראבנר.³⁸ בו תלויים העונשים ופסקי־דין־המוות. אבל למעשה היה רק מאשר את הרשימות שהוגשו לו. הגרועים ביותר הם הפקידים הזוטרים. הם עושים את מלאכתם ביסודיות רבה יותר.

בחקירות נוכחים בדרך־כלל אוברשארפיהרר קירשנר,³⁹ אוברשארפיהרר בוגר,⁴⁰ „לאכמן“ ואונטרשארפיהרר וחניצה.⁴¹ אלו הן מפלצות המחנה כולן. כל אחד מהם מכה ומענה את האסירים באכזריות־אימים. האסירים מעונים ארוכות על־ידם עד שהם נאלצים להודות במעשים שלא כיצעו. למטרות אלו משמש חדר מיוחד, בו מותקנים מכשירי העינויים. כאלה הפעילו ביט־הביניים, מכשיר־העינויים האימתני ביותר, הנמצא בחדר זה, הוא הקרוי „בדנדה“ („Schaukel“). לא קרת שאדם יצא חי ממנה.

לפעולות כאלו נבחרים אנשי ס.ס. כנוכרים למעלה, הסאדיסטים האכזריים ביותר.

עיקר עבודתה של המחלקה הפוליטית הוא ברישום כרטיסיות האסירים המתים והמורעלים בגאז. את כרטיסיות המורעלים מציינים בסימן מיוחד „SB“ („Sonderbehandlung“ — „טיפול מיוחד“).

עבודת המחלקה הנקראת „מחלקה פוליטית“ — אינה אלא זעקה אחת גדולה של המתים והנרצחים.

אושוויץ, 12 בספטמבר 1943

הערות

1. מיספר האסירים במאי 1943.
2. האסירים הראשונים באושוויץ היו פולנים. המשלוח הראשון של פולנים, אסירים פוליטיים, שמנה 728 גברים, הגיע מטארנוב ב־14 ביוני 1940.
3. קאפו — אסיר, מנהל פלוגת־עבודה (קומאנדו). שלטונו של האסירים היה בלתי־מוגבל.
4. דאכאו — מקום בדרום גרמניה (באואריה) בו הקימו הנאצים בשנת 1933 אחד מראשוני מחנות־הריכוז.
5. מאוטהאוזן — באוסטריה. בשנת 1938 הקימו שם הנאצים מחנה־ריכוז.
6. בלתי־רשומים — כלומר אלה שלא נרשמו בכרטיס המחנה. עם הגיעו לרייך היה המשלוח שובר סלקציה ונשלח מייד לתאי־הנאצים.
7. ב־25 בפברואר 1943 הגיעו לאושוויץ המשלוחים הראשונים של יהודי סאלוניקי.
8. המשלוח הראשון של יהודי סלובקיה יצא מהעיירה פופראד ביום 25 במרץ 1942. מ־66 אלף יהודי סלובקיה, שהובלו לאושוויץ בשנים 1942–1944, נותרו בחיים וחזרו לסלובקיה פחות מ־300 איש. ראה: אוטו קראוס — אריך קולקא — בית־חרושת למחת אושוויץ, יד ושם, ירושלים, 1960, עמ' 169–170.
9. המשלוח הראשון של יהודי צ'כיה, שמנה 3000 איש, הגיע מטרוין לבירקנאו ביום 10 באוקטובר 1942.
10. בירוש יתודי תולנד החל ב־15 ביולי 1942. עד ה־15 בספטמבר 1944, עם הגיעו של המשלוח האחרון — שמנה כ־1000 איש — הגיעו לאושוויץ 98 משלוחים של יוונים מגורשים. 39 משלוחים הגיעו מטחנה־המעבר וסטרכוב ו־5 ממקומות אחרים. לאושוויץ הוסעו 67 רכבות שכללו 60,000 איש. מהם נותרו בחיים חוזר תולנד כ־500. ראה: י. פרשסער — „אומקם פון די יידן אין האלאנדי", אלנקמיינט ענציקלאפער, יידן, „ד", ביר־ארק, 1966, ד' 255.
11. המשלוח הראשון של יהודי בלגיה (כ־1000 מגורשים) נשלח לאושוויץ ממחנה־המעבר מאלין ביום 4 באוגוסט 1942.
12. בסוף יוני 1942 בוצע הגירוש הראשון של יהודים מצרפת לאושוויץ. הגיעו ממחנות המעבר פיסיווית ובון לה־רולנד. סיולי 1942 החל הגירוש ממחנה־המעבר דראנסי.
13. בגרמנית — כרנאו.
14. יישובים אלה נמצאים בדרום־פולין.
15. בירקנאו (בגרמנית) — מכונה גם „אושוויץ 2", נמצאת במרחק של 3 ק"מ מאושוויץ (מחנה־האם — Stammlager).
16. הנידונים היו מורעלים בתאים בגאו, ציקלון ב', אחד החזקים, הרעילים ביותר והמתיריים־לפועל. הטוות בא כתוצאה מחנק פנימי, תרגשת פחד (ואלחלה), סחרחורת והקאות.
17. את המובלים לתאי־הגאזים היו מרמים, כאילו הולכים הם לבית־סרחץ. לשם מטוות רמיית תלו על דלתות התאים שלטים: „לבית־הסרחץ"; „לחיטוי". כמ־כך התקינו עלייד הצינורות מקלחות.
18. בזמן זה, ז"א לפני ה־10 במאי 1943 (כאשר המחבר כתב את הדין־חשבון), היו כבר בבירקנאו 3 משרפות. לאחר יוני 1943 פעלו כבר 4 המשרפות עם תאי הגאזים. ראה: ד"ר יאן סן — מחנה־הריכוז אושוויץ־בירקנאו, תצ' המשפטים, וארשה, 1964, עמ' 136 (פולנית).
19. מסקרות אחרים אין אישור על קיומה של משרפה בראיסקו.
20. מדובר כאן על ניסויים „מדעיים" שבוצעו, בבלוק 10 במחנה־האם אושוויץ, לפי סקורת רייכספיהרר ס.ס. הימלר. מטוות הניסויים אלל היו: למצוא דרכי עיקור לשם השמדה ביולוגית של עמים שלמים. העוסקים בניסויים אלה היו: קארל קלויברג, פרופ' לגניקולוגיה באוניברסיטת קניגסברג וד"ר הורסט שומאן מברלין (קארל קלויברג

- מת בבית-הסוהר בקילוינה בשנת 1957. דורסט שומאן הועמד, מיספר פעמים, למשפט. באפריל 1971 נדחה שוב המשפט, בגלל מחלתו.
21. המשלוח הראשון של צוענים, ממרכז אירופה, הובא לבירקנאו ב-26 בפברואר 1943. שיכנו אותם במחנה הבלתי-גמור בקטע BIIc שנקרא אחר-כך „מחנה הצוענים“. במחנה זה נמצאו גם צוענים בעלי אותות-הצטיינות ומדליות על אומץ-לבם והעזתם בחיותות-מלחמה שונות, למען המולדת הגרמנית. היו שם עם משפוחותיהם והתענו ברעב ובתנאים סאניטאריים גרועים מאוד, שנרצו להתפרצות מגיפות רבות. תמותתם זיהה גבוהה. הצוענים מומנו במיספר מיוחד ולידו האות Z (צוענים — Zigeuner). דרך המחנה עברו כ-21 אלף צוענים מארצות שונות. לפקודת הימלר חוסל מחנה זה ביום 2 באוגוסט 1944. את 2897 הצוענים, שנותרו בחיים, השמידו, באותו יום, בתאיה-הנאזים בבירקנאו. ראה: קאמייר סמולן — אושוויץ 1940—1945, הוצאת הנושאן הממשלתי באושוויץ, 1965, עמ' 89 (פולנית).
22. ידיעה מוטעת. לא ידועים מקרים של הוצאה-להורג בגילוי-טובה.
23. באושוויץ הרעילו בגזאים רק יהודים וצוענים, אבל היו איראלה מקרים שהתניקו גם בני עמים אחרים בדרך זו.
24. הנרמנים הסתייעו במיספר פלוגות של קמלים אוקראינים. במחצית שנת 1943, לאחר נצחון הצבא הסובייטי ליד סטאלינגראד והתקרבות החזית, חלה דימוראליזאציה בקרב פלוגות אלו. המקרה המסופר לעיל מקבל אישורו ממכתבו של מנהל המשרד הראשי של מחנות-הריכוז (Amtsgruppenchef d. Konzentrationslagers) מה-10 ביולי 1943 אל מסקרי מחנות-הריכוז, בו הוא ממליץ לפזר — החל מ-17 באוגוסט — את האוקראינים, אנשי-ה-ס.ס. המאומנים, בין יחידות (פלוגות שונות) גרמניות (Reichs-Deutsche). ראה: CCXXVIII, Doc. I, Centre Documentation Juive, Paris, Arch. de Nuremberg, p. 26—39, Wirtschaftsverwaltungs Hauptamt.
25. הרמן לאנגה נידון בפולין, בשנת 1948, לשלוש שנות מאסר.
26. רודולף פראנץ פרדינאנד הם נידון, לפי פסק-הדין של בית-הדין הלאומי הגבוה בווארשה (טריבונאל) מיום 2 באפריל, לשנות. נתלה בתחומה של אושוויץ. בחיותו עיצר-בית-הסוהר בקראקוב כתב את זכרונותיו (ידיד), שאחר-כך הופיעו בעזרת ספר, איראלה עיניים הסתיר ואיראלה — שינה. בספרו משתדל הוא להוכיח, כי הנאצי איש הנון, איש המצפון והלב ומפקד המחנה וכאיש ה-ס.ס. היה אך ורק מבצע-פקודות ממושמצע. ראה: רודולף הם — זכרונותיו של מפקד מחנה אושוויץ, הוצ' המסמטנים, וארשה, 1996 (פולנית). המהדורה העברית בתוצאת הקיבוץ המאוחד, בית לחמי הגיטאות, בעריכת צבי שנה, תשכ"ה.
27. לפי נתונים, שב „לוח-מאורעות-המחנה" מיום 17 ביולי 1943, נורו למות 10 אסירים שנבחרו מתוך בלוק מס' 11 (בית-הסוהר באושוויץ), לשמת זאת, לפי הדיון-השבוך שמסר המחבר, חוסלו 12 פולנים ב-19 ביולי ש"ז. הנדונים השחיכו כולם לקומאנדרו המחזרים שנחשדו במתן סיוע לבריחת האסיר זיינבובסקי ובפעילות באירגון תנועת ההתנגדות שבמחנה. ראה: דאנטה צ'ך — „לוח המאורעות במחנה-הריכוז", מחברות אושוויץ, מס' 4, שנת 1960, עמ' 118—119.
28. ג.ג. — גנרל-גורנמנט: איזור אדמיניסטרטיבי מיוחד, שהוקם על-ידי הנרמנים, בחלק משטחה של פולין הכבושה ביום 26 באוקטובר 1939. כבירת ה-ג.ג. שימשה העיר קראקוב.
29. בחיסול הגיטאות סוסנוביץ ובנדין ובנירוש זיהחיים לאושוויץ-בירקנאו השתתף כל חיל-המצב של ה-ס.ס. שבאושוויץ. כפרס על ביצוע „זינדר-אקציה" (פעולה מיוחדת) זו קיבלו משתתפיה, לפי הוראת-יום מס' 31/1943 מאת מפקד המחנה רודולף הם, תוספת מיוחדת מה-13 ביולי עד ה-8 באוגוסט. ראה: ד. צ'ך — מצוטט לעיל, עמ' 124 (פולנית).
30. המסמכים שלוקטו ורובו על-ידי הוועדה הסובייטית-הממלכתית והמיוחדת ועל-ידי הוועדה להקיר-שערי-הנאצים בפולין מראים ש,תפוקת" כל תאיה-הנאזים בבירקנאו

- הגיעה בערך ל־60,000 איש תוך 24 שעות. משרפות בירקנאו לא הספיקו לשרוף את הכמות העצומה של הגופות, שמופקו, בזמנים מסויימים, על־ידי התאים. ממאי עד אוגוסט 1944, כאשר הגיעו המשלוחים ההמוניים של יהודי הונגריה וחברי תנועת המחתרת הצרפתית, תפרו, ליד המשרפה מס' 5, שש תעלות גדולות ופתחו מחדש תעלות ישנות. בהפעלת כל „המנגנון" הניע, באוגוסט 1944, מיספר הגופות הנשרפות ביום ל־24,000. ראה: י. סן — מצוטט לעיל, עמ' 136, 152, 154 (פולנית).
31. ראה הצרה מס' 36.
32. היינריך שווארץ נידון למוות בשנת 1947 על־ידי בית־הדין הצבאי הצרפתי.
33. האנס איימייר נידון למוות לפי פסק־הדין של בית־הדין הלאומי הגבוה בקראקוב מיום 22 בדצמבר 1947. גור־הדין בוצע.
34. מאקס קלל נתמנה בסוף שנת 1944 טבחל מחלקת התעמוקה. לא ידוע מה עלה בגורלו.
35. עד עכשיו לא ידוע מה עלה בגורלו.
36. פרידריך סטיוויץ — תולדות חייו אחר המלחמה — אינן ידועות.
37. קרס חוגי מילר — נידון למוות בקראקוב ביום 22 בדצמבר 1947.
38. צריך להיות: זרקסלר מארגוט. במשפט ברגן־בלזן בשנת 1947 נידונה למאסר עולם.
39. מאריה מאנדל — נידונה למוות במשפט בקראקוב ב־22 בדצמבר 1947.
40. מאקסימיליאן גראבנר — נידון למוות באותו משפט.
41. הרמאן קירשנר — פסק־דין מוות.
42. וילהלם בונר — נידון במשפט פראנקפורט משנת 1965 למאסר עולם.
43. גרהארד לאכמאן — מדצמבר 1944 נעלמו עקבותיו.
44. גיאורג ווזניצה — גורלו לא ידוע.

topic in its day and caused commotion in public opinion. The subject has been dealt with before — in part — (the late Dr. Shaul Ash began to write a comprehensive research work on the Transfer agreement, but he was unable to complete it), so Gelber's work is the first attempt to deal with this complex matter comprehensively.

Yoav Gelber's research was submitted as a thesis in the seminary for the history of the Jewish People under the guidance of Prof. S. Ettinger at the Hebrew University. The second part will be printed in the next issue of the *Yalkut*.

We bring a further and final instalment of the memoirs of S. Stern, head of the Hungarian Jewish Council in the days of the holocaust. The first part of these memoirs has been published in our previous issue. *Tzvi Erez* of Kibbutz Dvir has added an introduction and remarks to the translation.

Ester Mark, who is engaged in research work on behalf of the Diaspora House, the Tel-Aviv University, published an original document on the fate of the prisoners and of men transports at the concentration and extermination camp of Auschwitz.

The document was written by an unknown author, disguised under the name of an S.S. officer at the camp; In it we find many authentic facts on what happened inside the camp. The document was smuggled out and brought to the knowledge of the free world during the war.

Israel Guttman writes remarks of appreciation and also of criticism — on the collected works of the historian of the holocaust, the late *Shaul Ash*.

Otto Dov Kulka, of the Hebrew University, publishes a number of hitherto unknown documents on the attempt made during the first months of German occupation of the Protectorate to collect the Jews of Bohemia and Moravia in the city of Prague. The attempt, planned by the S.D. staff (*Sicherheitsdienst*) failed.

In an article published together with the documents *Dov Kulka* explains the background of the events and the reasons that caused the plan to be abandoned. He also adds explanatory footnotes to the documents.

The letter of *Golda Meir*, Prime Minister of Israel, to *Abba Kanner* was written at the time of the visit of Chancellor *Willi Brandt* in Israel. The letter is published in this issue for the benefit of our readers.